

BANK
GOSPODARSTWA
KRAJOWEGO

Matematyczna filozofia IRB

Michał Motoczyński
Departament Ryzyka Finansowego

2009-05-28

Kluczowe założenia do modelu IRB:

1. Dwa rodzaje ryzyka mające wpływ na pojedynczą ekspozycję:
  - ryzyko systematyczne (systematic risk) – ryzyko gospodarki, ma wpływ na prawdopodobieństwo defaultu klienta (PD). Ryzyko jest niedywersyfikowalne.
  - ryzyko specyficzne (idiosyncratic risk) – ryzyko związane bezpośrednio z klientem, ma wpływ na stratę na ekspozycji (LGD oraz EAD). Ten rodzaj ryzyka jest dywersyfikowalny.
2. Występuje tylko jeden czynnik ryzyka systematycznego – ogólny stan gospodarki wspólny dla wszystkich.
3. Wpływ ryzyka systematycznego:
  - każda ekspozycja jest w ten sposób uzależniona od czynnika ryzyka systematycznego – identyczny współczynnik korelacji
  - korelacja pomiędzy pojedynczymi ekspozycjami w portfelu jest stała i wyjaśniona wpływem tylko i wyłącznie ryzyka systematycznego – dywersyfikacja ryzyka specyficznego.
4. Portfel w stosunku do którego stosujemy metodę wewnętrznych ratingów jest bardzo rozdrobniony - nie ma istotnych koncentracji w portfelu – dywersyfikacja ryzyka specyficznego.

Kluczowy warunek stosowalności metod IRB do wyznaczania wymogów kapitałowych:

Model powinien mieć własność niezmienniczości względem portfela – portfolio invariance, tj:

- 1. Kapitał alokowany do portfela na pokrycie ryzyka kredytowego zależy tylko od samej ekspozycji, a nie od portfela do którego ekspozycja trafia.**
- 2. Dzięki tej własności do wyznaczenia kapitału wymaganego na pokrycie ryzyka w portfelu wystarczy wyznaczyć kapitał dla każdej ekspozycji, a następnie wyniku zsumować**
- 3. Aby określić kapitał na pokrycie ryzyka dla danej ekspozycji wystarczy wyznaczyć dla danego klienta/transakcji parametry PD, LGD oraz EAD.**
- 4. Własność modelu portfolio invariant leży u podstaw IRB, aby metoda była możliwa do zastosowania w praktyce.**
- 5. Bazylea 1 miała tę własność, Bazylea 2 metoda standardowa ma tę własność, IRB też.**

Zasady ogólne

- Z wyliczeń kwoty ważonej ryzykiem (wymogów kapitałowych) wyłączone ekspozycje pomniejszające fundusze własne (13)
- Można stosować własne oszacowania PD – metoda podstawowa (FIRB), lub dodatkowo własne oszacowania LGD, EAD – metoda zaawansowana (AIRB)
- Im wyższy rating podmiotu (niższe PD), tym wyższa jest korelacja w stosunku do czynnika ryzyka systematycznego.
- Kwoty oczekiwanych strat obliczane jako $EL = EAD * PD * LGD$ – pokrycie w rezerwach.
- Kwoty nieoczekiwanych strat obliczane jako $UL = EAD * RW$ – pokrycie w kapitale.
- (RW – waga ryzyka – nieoczekiwana strata od nominalu równego 1).

Model Mertona:

$$dA_{it} = \mu_i A_{it} dt + \sigma_i A_{it} dW_{it}$$

gdzie A – aktywa firmy i -tej, W – proces Wienera.

Wtedy dla ustalonego T , przyrost wartości aktywów do czasu T ma rozkład lognormalny

$$\ln(A_{iT}) = \ln(A_{i0}) + \mu_i T - \frac{1}{2} \sigma_i^2 T + \sigma_i \sqrt{T} \cdot U_i$$

zmienna U_i – ma rozkład $N(0,1)$. Stąd prawdopodobieństwo defaultu w chwili T

$$p_i = P(A_{iT} < B_i) = P(U_i < c_i) = N(c_i)$$

**Vasicek, “The Distribution of Loan Portfolio Value”
RISK 12/2002.**

Zakładamy dla uproszczenia, że w portfelu mamy kredyty każdy w kwocie równej 1 oraz że każdy klient ma takie samo prawdopodobieństwo defaultu $p_i=p$, a zmienne aktywów w obu firmach są skorelowane ze współczynnikiem ρ - jedno z kluczowych założeń dla IRB, które mówi, że w danym portfelu (klasie ratingowej) mam bardzo podobnych klientów.

Niech L_i – zmienna oznaczająca stratę (przed odzyskiem), taka że $L_i=1$ – klient wpada w default, $L_i=0$ – brak defaultu. Wtedy

$$L = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n L_i$$

oznacza procentową stratę na portfelu. Zmienne U_i mają standardowe rozkłady normalne, parami skorelowane ze współczynnikiem ρ .

Wtedy

$$U_i = Y\sqrt{\rho} + Z_i\sqrt{1-\rho}$$

gdzie $Y, Z_1, \dots, Z_n$ są iid $N(0,1)$. Zmienna Y oznacza wpływ ryzyka systematycznego na zwrot na aktywach kredytobiorcy, a Z_i – ryzyko specyficzne i -tego klienta,

PD – prawdopodobieństwo defaultu w horyzoncie 1 roku. **PD(Y)** – warunkowe prawdopodobieństwo defaultu w horyzoncie 1 roku, czyli

$$PD(Y) = P(L_i = 1|Y) = P(Y\sqrt{\rho} + Z_i\sqrt{1-\rho} < c_i|Y) = N\left[\frac{N^{-1}(p) - Y\sqrt{\rho}}{\sqrt{1-\rho}}\right]$$

Warunkowo od Y , zmienne L_i są iid o skończonej wariancji, więc warunkowo względem Y zmienna L dąży w nieskończoności (MPWL) do swojej wartości oczekiwanej, czyli **PD(Y)**.

Stąd asymptotycznie

$$P(L \leq x) = P(PD(Y) \leq x) = P(Y \geq PD^{-1}(x)) = N(-PD^{-1}(x))$$

Ostatecznie mamy

$$P(L \leq x) = N \left[\frac{\sqrt{1-\rho} \cdot N^{-1}(x) - N^{-1}(p)}{\sqrt{\rho}} \right]$$

Wielkość x w powyższym wzorze to mityczny VaR, czyli poziom straty, którego nie chcielibyśmy przekroczyć przy z góry określonym poziomie p -stwa.

W IRB ten poziom został określony na 0,999. Dlatego

$$N \left[\frac{\sqrt{1-\rho} \cdot N^{-1}(x) - N^{-1}(p)}{\sqrt{\rho}} \right] = 0,999$$

i w konsekwencji

$$VaR = N \left[\frac{N^{-1}(p) - \sqrt{\rho} \cdot N^{-1}(0,999)}{\sqrt{1 - \rho}} \right]$$

Po skorygowaniu o odzysk LGD i odjęciu straty oczekiwanej mamy

$$UL = LGD \cdot N \left[\frac{N^{-1}(PD) - \sqrt{\rho} \cdot N^{-1}(0,999)}{\sqrt{1 - \rho}} \right] - PD \cdot LGD$$

Tyle model opisany w pracy Vasicka.

Komentarz:

- 1. Założenie o równej kwocie kredytów w portfelu u Vasicka jest czysto techniczne – można je osłabić.**
- 2. W 2002 Gordy publikuje pracę „A risk-factor model foundation for ratings-based capital rules” – gdzie definiuje ASRF model (asymptotic single risk factor model)**
- 3. Autor przy pewnych niezbyt silnych założeniach odnośnie składu portfela (podobni klienci oraz zależność pomiędzy ekspozycjami jest wyjaśniana przez jeden czynnik ryzyka systematycznego) uzyskuje w modelu pożądaną własność portfolio invariance.**
- 4. W celu zaadoptowania powyższego wzoru na potrzeby IRB, dokonano jeszcze kilku modyfikacji polegających na kalibracji parametrów wzoru do danych rynkowych – korelacja oraz poprawka termin zapadalności.**

Poprawka na termin zapadalności:

- 1. ekspozycje o dłuższym terminie mają wyższe ryzyko – możliwe pogorszenie sytuacji klienta w przyszłości**
- 2. ekspozycje o niższym PD rocznym powinny mieć mniejszą korektę z tytułu terminu zapadalności.**

Korekta:

$$\frac{1 + (M - 2,5) \cdot b}{1 - 1,5 \cdot b}$$

gdzie,

b = $(0,11852 - 0,05478 \cdot \ln(\text{PD}))^2$ - współczynnik terminu zapadalności;

M – termin zapadalności wyrażony w latach, wyznaczany jako średni czas do zapadalności, ale nie więcej niż 5 lat i nie mniej niż 1 rok.

Skalibrowane do wyników $\text{VaR}(\text{PD}, \text{Maturity})$ z modelu KMV, w odniesieniu do standardowego terminu 2,5 roku.

Korekta terminu zapadalności:

		M				
PD	b	1	2	3	4	5
0,2%	0,003	1	1,003	1,005	1,008	1,011
0,5%	0,034	1	1,036	1,072	1,108	1,145
1%	0,055	1	1,060	1,120	1,179	1,239
2%	0,073	1	1,081	1,163	1,244	1,326
5%	0,092	1	1,106	1,212	1,319	1,425
10%	0,103	1	1,121	1,243	1,364	1,485
15%	0,108	1	1,128	1,257	1,385	1,514
20%	0,111	1	1,133	1,266	1,398	1,531
25%	0,113	1	1,136	1,271	1,407	1,543
30%	0,114	1	1,138	1,276	1,413	1,551
35%	0,115	1	1,139	1,279	1,418	1,557
40%	0,116	1	1,140	1,281	1,421	1,562
50%	0,117	1	1,142	1,284	1,426	1,568
100%	0,119	1	1,144	1,288	1,432	1,577

Ujęcie IRB w regulacjach – Uchwała KNF 380/2008 z 17/12/2008, załącznik nr 5

ZASTOSOWANIE METODY WEWNĘTRZNYCH RATINGÓW DO OBLICZANIA WYMOGU KAPITAŁOWEGO Z TYTUŁU RYZYKA KREDYTOWEGO

Zgodnie z § 6 załącznika nr 5 do Uchwały KNF, ekspozycje w metodzie IRB dzielimy na następujące klasy:

- ekspozycje lub ekspozycje warunkowe wobec rządów i banków centralnych;
- ekspozycje lub ekspozycje warunkowe wobec instytucji;
- ekspozycje lub ekspozycje warunkowe wobec przedsiębiorców;
- ekspozycje detaliczne lub warunkowe ekspozycje detaliczne;
- ekspozycje kapitałowe;
- pozycje sekurytyzacyjne;
- inne aktywa niebędące ekspozycjami kredytowymi.

Warunki klasyfikacji do detalu (§ 6):

- jest to zaangażowanie wobec osoby lub osób fizycznych albo wobec małego lub średniego przedsiębiorcy, przy czym za małego lub średniego przedsiębiorcę należy uznać podmiot spełniający co najmniej jedno z następujących kryteriów:
  - roczny obrót netto nie przekroczył w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych równowartości w złotych kwoty 50.000.000 euro, przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego w dniu sporządzenia bilansu przedsiębiorcy,
  - suma aktywów bilansu na koniec co najmniej jednego z dwóch ostatnich lat nie przekroczyła równowartości w złotych kwoty 43.000.000 euro, przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego w dniu sporządzenia bilansu przedsiębiorcy;
- w przypadku małego lub średniego przedsiębiorcy, całkowita kwota, którą dłużnik lub grupa powiązanych dłużników jest winna bankowi nie może przekraczać 1 mlnEUR;
- ekspozycje te są traktowane w procesie zarządzania ryzykiem banku w sposób konsekwentny jednolity;
- nie są zarządzane równie indywidualnie, jak ekspozycje zaliczane do klasy ekspozycji wobec przedsiębiorców;
- każda ekspozycja stanowi jedną ze znacznej liczby podobnie zarządzanych ekspozycji.

OBLICZANIE KWOT EKSPOZYCJI WAŻONYCH RYZYKIEM

Ekspozycje wobec przedsiębiorców, instytucji, rządów i banków centralnych (§ 17)

Korelacja:

$$(R) = 0,12 \cdot \frac{1 - \exp(-50 \cdot PD)}{1 - \exp(-50)} + 0,24 \cdot \left[1 - \frac{1 - \exp(-50 \cdot PD)}{1 - \exp(-50)} \right]$$

Waga ryzyka:

$$RW = \left[LGD \cdot N \left(\sqrt{\frac{1}{1-R}} \cdot N^{-1}(PD) + \sqrt{\frac{R}{1-R}} \cdot N^{-1}(0,999) \right) - PD \cdot LGD \right] \cdot \frac{1 + (M - 2,5) \cdot b}{1 - 1,5 \cdot b} \cdot 12,5 \cdot 1,06,$$

M – termin zapadalności wyrażony w latach, wyznaczany jako średni czas do zapadalności, ale nie więcej niż 5 lat i nie mniej niż 1 rok.

Wartość PD w przypadku ekspozycji wobec przedsiębiorców lub instytucji wynosi co najmniej 0,03% (§ 80).

Korelację dla ekspozycji wobec przedsiębiorców można korygować w przypadku gdy całkowita roczna wartość sprzedaży w ujęciu skonsolidowanym dla grupy kapitałowej, w które skład wchodzi ten przedsiębiorca nie przekracza równowartości w złotych kwoty 50 mln EUR (§ 23).

$$R = 0,12 \frac{1 - \exp(-50 \cdot PD)}{1 - \exp(-50)} + 0,24 \cdot \left[1 - \frac{1 - \exp(-50 \cdot PD)}{1 - \exp(-50)} \right] - 0,04 \cdot \left(1 - \frac{S - 5}{45} \right),$$

gdzie S oznacza wyrażoną w milionach euro (w celu podstawienia do wzoru) równowartość kwoty całkowitej sprzedaży rocznej i spełnia zależność:

$$5 \leq S \leq 50$$

Wartość sprzedaży niższa niż kwota równowartości w złotych 5.000.000 euro jest traktowana jako kwota równowartości 5.000.000 euro.

Ekspozycje detaliczne (§ 34)

$$(R) = 0,03 \cdot \frac{1 - \exp(-35 \cdot PD)}{1 - \exp(-35)} + 0,16 \cdot \left[1 - \frac{1 - \exp(-35 \cdot PD)}{1 - \exp(-35)} \right],$$

Waga ryzyka

$$RW = \left[LGD \cdot N \left(\sqrt{\frac{1}{1-R}} \cdot N^{-1}(PD) + \sqrt{\frac{R}{1-R}} \cdot N^{-1}(0,999) \right) - PD \cdot LGD \right] \cdot 12,5 \cdot 1,06,$$

Nie ma poprawki na termin zapadalności.

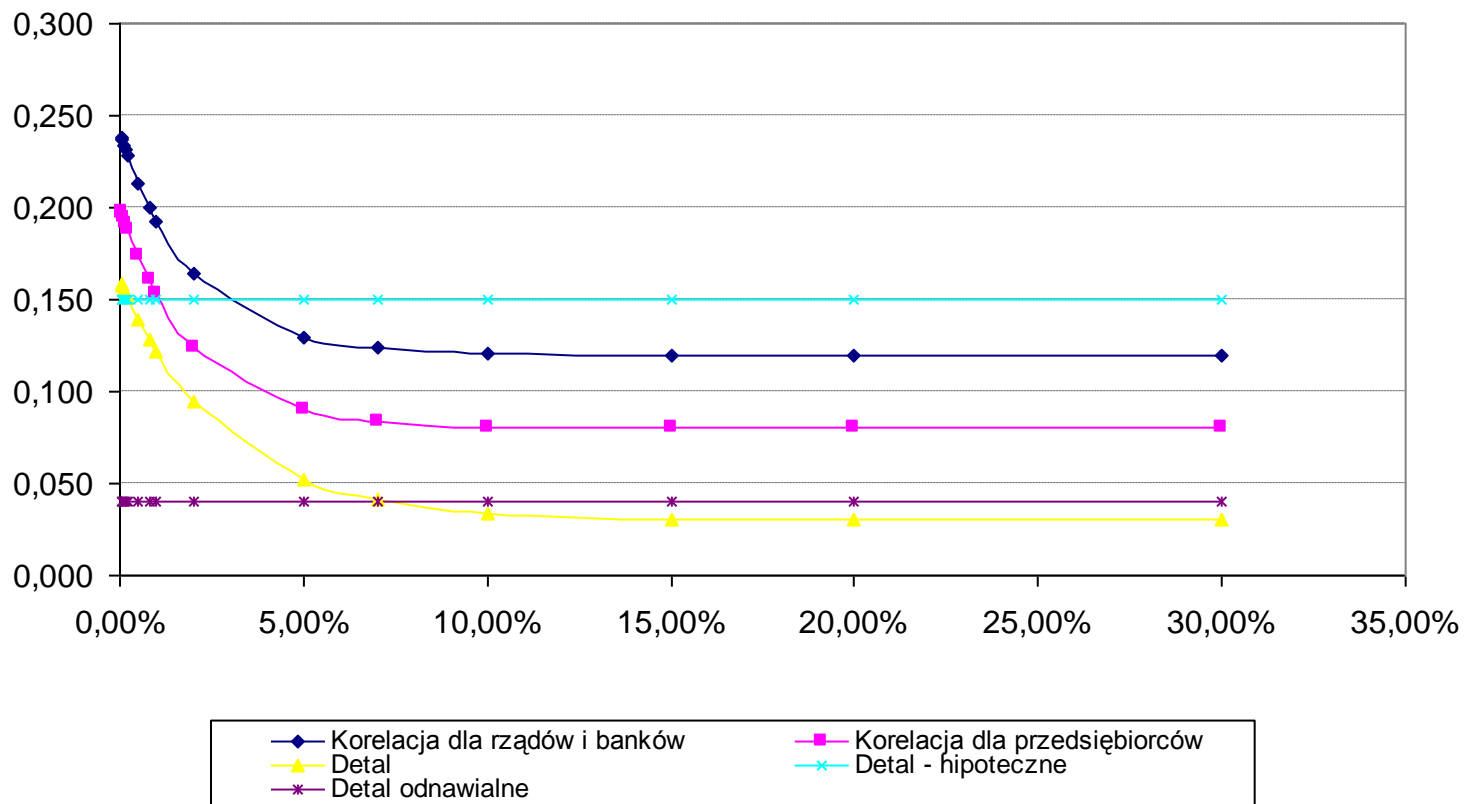
W przypadku ekspozycji detalicznych zabezpieczonych na nieruchomościach (§ 38), korelacja (R) wynosi 0,15 – ekspozycje w kredytach hipotecznych są bardziej skorelowane ze stanem gospodarki.

W przypadku odnawialnych ekspozycji detalicznych (§ 39), wartość korelacji (R) wynosi 0,04 – mniejsza zależność od wstrząsów gospodarczych.

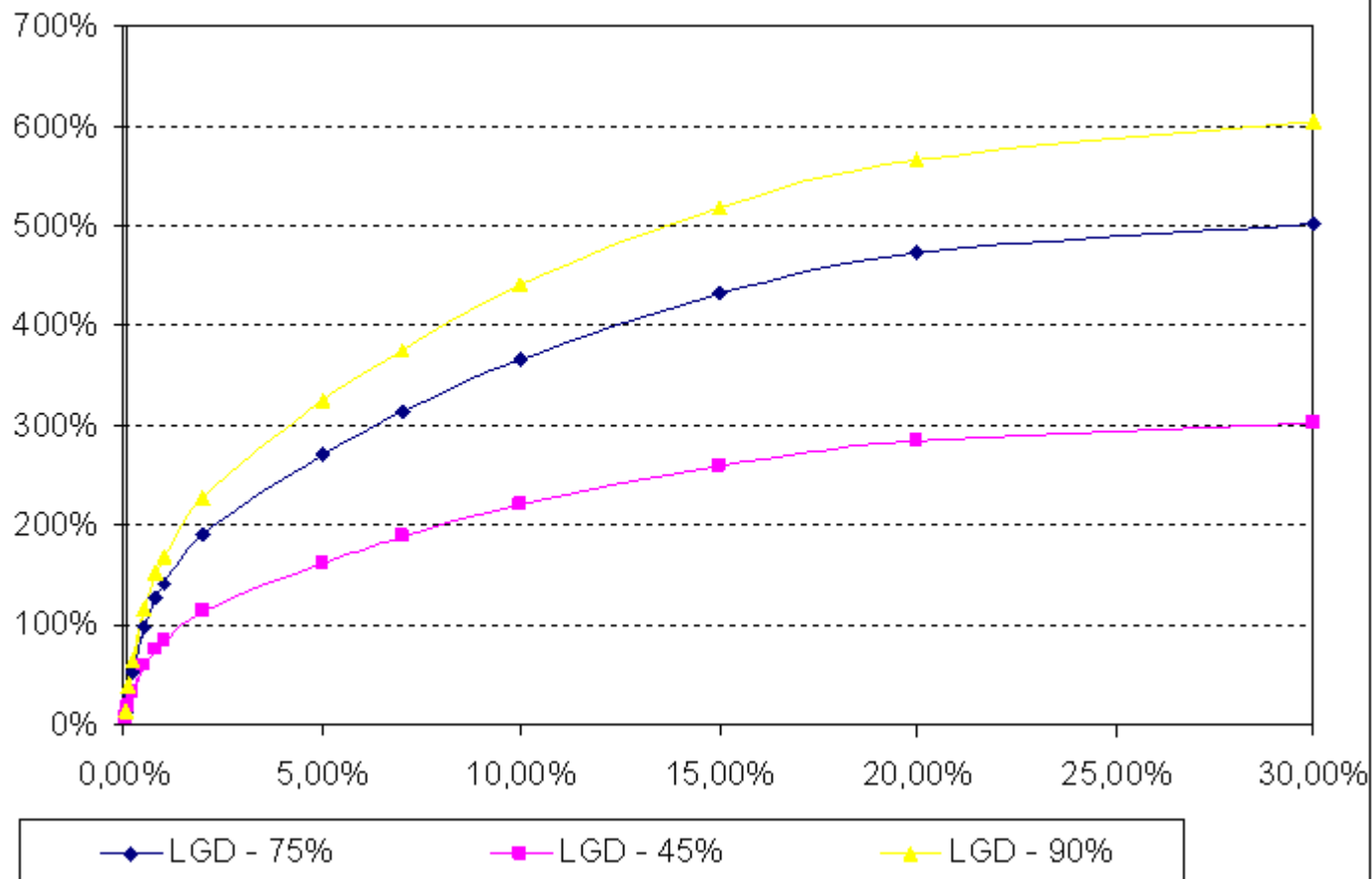
Wartość PD dla ekspozycji detalicznych wynosi co najmniej 0,03% (§ 97).

Kategorie ekspozycji	Metoda IRB	Stosowanie parametrów, modyfikacje
<ul style="list-style-type: none"> •Należności od rządów •Należności od banków 	podstawowa	Oszacowanie własne: PD Wyznaczone przez nadzór: LGD, EAD, M.
	zaawansowana	Oszacowanie własne: PD, LGD, EAD, M.
Ekspozycje wobec przedsiębiorstw	podstawowa	Oszacowanie własne: PD Wyznaczone przez nadzór: LGD, EAD, M. Korekta korelacji R.
	zaawansowana	Oszacowanie własne: PD, LGD, EAD, M. Korekta korelacji R.
Ekspozycje detaliczne	podstawowa = zaawansowana	Oszacowanie własne: PD, LGD, EAD. Brak poprawki M. Korelacja R uzależniona od rodzaju ekspozycji.

Korelacje w zależności od PD dla różnych ekspozycji

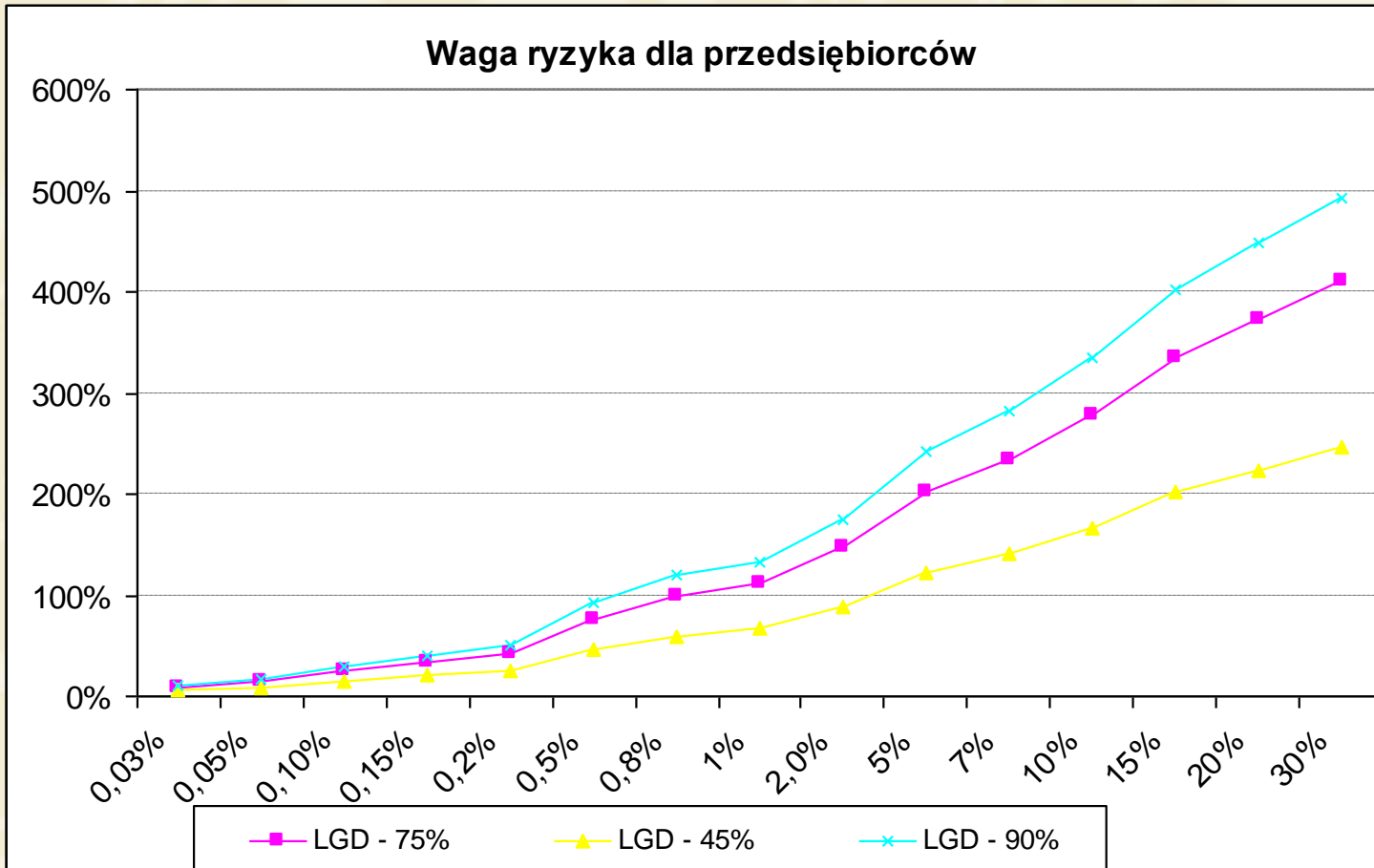

Waga ryzyka dla należności od rządów i banków

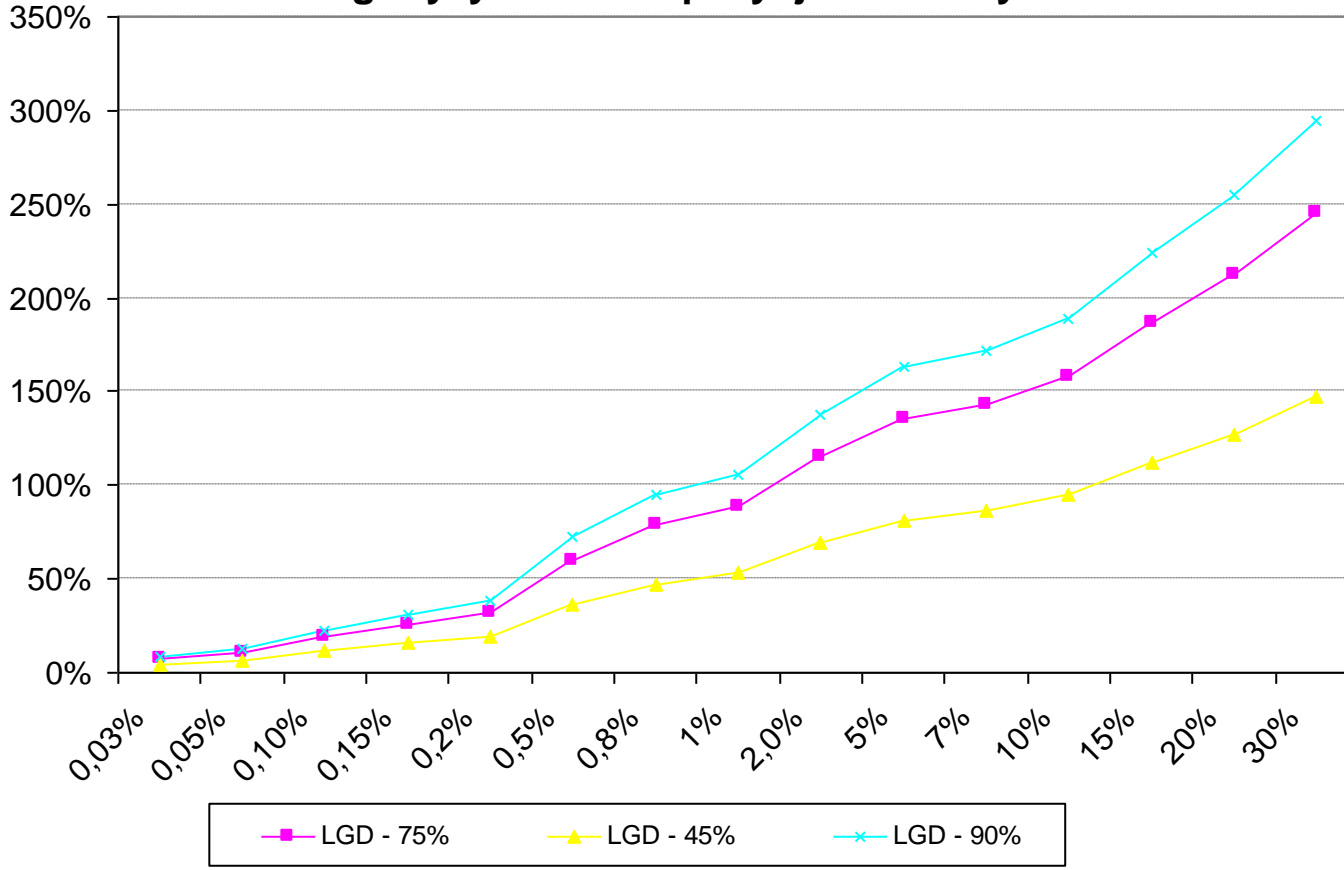

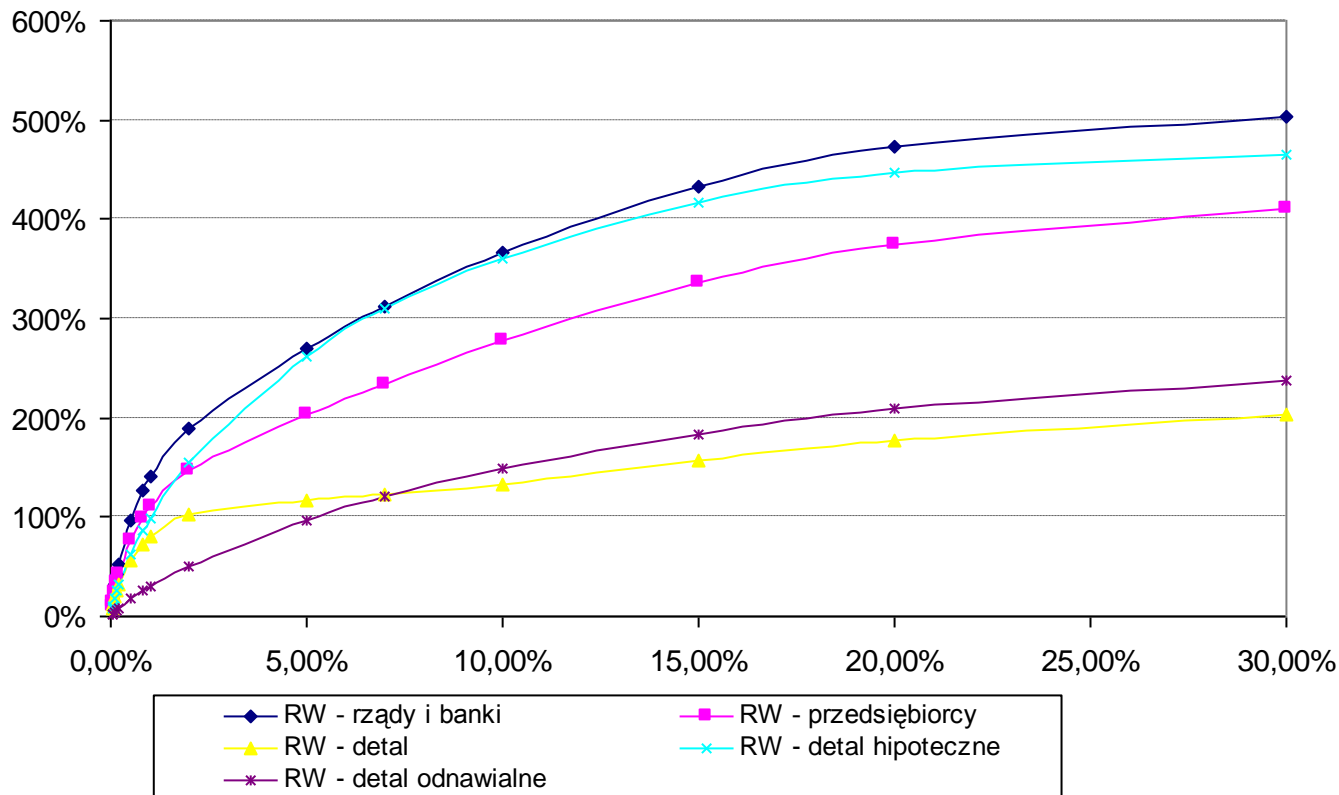
Waga ryzyka dla przedsiębiorców

Waga ryzyka dla ekspozycji detalicznych

Zależność wagi ryzyka od PD dla różnych ekspozycji

Bank stosuje metody wewnętrznych ratingów po uzyskaniu zgody KNF (§2)

KNF warunkuje wydanie zgody od następujących czynników (min):

- systemy ratingowe banku pozwalają na pełną ocenę charakterystyki dłużnika i transakcji - szacowanie miar ryzyka;
- wewnętrzne ratingi, oszacowania dotyczące niewykonania zobowiązań oraz strat - kluczowa rolę w procesie zarządzania ryzykiem i procesie decyzyjnym, jak również w procesie udzielania kredytów, wewnętrznej alokacji kapitału;
- bank stosował dany system ratingowy dla celów pomiaru i zarządzania ryzykiem kredytowym przez okres co najmniej trzech lat;
- w przypadku banku zamierzającego stosować własne oszacowania strat z tytułu niewykonania zobowiązań (LGD) i współczynników konwersji, bank stosował własne oszacowania strat z tytułu niewykonania zobowiązań (LGD) i współczynników konwersji dla celów pomiaru i zarządzania ryzykiem kredytowym przez okres co najmniej trzech lat;
- w banku istnieje niezależna komórka kontroli ryzyka kredytowego odpowiedzialna za systemy ratingowe;
- bank gromadzi i przechowuje wszystkie odpowiednie dane - wsparcie procesów pomiaru oraz zarządzania ryzykiem kredytowym;
- bank dokumentuje posiadane systemy ratingowe, założenia ich budowy oraz przesłanki wyboru ich struktury;
- bank przeprowadza wewnętrzny proces zatwierdzania systemów ratingowych.

Bank po otrzymaniu zgody na stosowanie metody wewnętrznych ratingów (§ 4):

- nie może korzystać z metody standardowej
- w przypadku własnych oszacowań LGD nie ma odwrotu

chyba że KNF zezwoli (§ 12) – może to zrobić w odniesieniu do niektórych klas ekspozycji (głównie rządów i instytucji)